

О. В. Собкевич

Зміцнення економічної безпеки держави на засадах відбудови інноваційного потенціалу індустріального комплексу сходу України

Ведення військових дій на сході України завдає жорсткого удару по економіці Донбасу, що відбивається на макроекономічних показниках у масштабах країни і обумовлює критичне зростання рівня загроз економічній безпеці держави. У статті оцінено масштаби втрат у промисловості Донецької і Луганської областей внаслідок ведення воєнних дій. Запропоновано першочергові напрями щодо відбудови та розвитку економіки Донбасу, реалізація яких спрямована на відновлення роботи наявних виробництв, здійснення структурної модернізації виробничих потужностей на основі розбудови високотехнологічного, наукоємного та енергоефективного промислового комплексу, диверсифікацію експортних поставок продукції і розширення її внутрішнього споживання, що дозволить зміцнити економічну безпеку держави.

Ключові слова: економічна безпека держави, інноваційний потенціал, індустріальний комплекс, промислова політика, Донбас.

Ведення військових дій на сході України завдає жорсткого удару по економіці Донбасу, що відбивається на макроекономічних показниках у масштабах країни і обумовлює критичне зростання рівня загроз економічній безпеці держави. Руйнування промислових об'єктів та інфраструктури в Донецькій і Луганській областях призвело до численних зупинок виробництв у цих регіонах. Фактично, економіка їх певної частини виявилася паралізованою, що вплинуло і на підприємства, які розташовані поза межами окупованих населених пунктів, але мають тісні міжгалузеві зв'язки з призупиненими суб'єктами господарювання.

Відбудова колишньої структури промисловості Донбасу видається недоцільною з огляду на властиві їй глибокі дисбаланси, пов'язані з надмірним сировинним ухилом виробництва, а також масштабні руйнування промислової інфраструктури та виробничих ланцюгів у національних масштабах. Розбудова промислового потенціалу має відбуватися на якісно новій основі шляхом розвитку високотехнологічного, наукоємного та енергоефективного промислового комплексу, що дозволить упевнено подолати наслідки економічної кризи та війни, закласти фундамент зростання на перспективу і зміцнити економічну безпеку держави.

Аналіз останніх досліджень і публікацій свідчить, що різні аспекти розбудови індустріального потенціалу України та, зокрема, її регіонів досліджують українські вчені Б. В. Буркинський, С. К. Харічков [1], Б. М. Данилишин [2], М. А. Кизим, І. Ю. Матюшенко [3], Ю. В. Кіндзерський, М. М. Якубовський, І. О. Галиця [4], О. Ф. Новікова, О. І. Амоша, В. П. Антонюк [5] та ін. Питання розвитку промисловості і промислових підприємств у контексті економічної безпеки перебувають у центрі уваги українських науковців, серед яких, зокрема, З. С. Варналій [6], Т. Г. Васильців [7], О. С. Власюк [8], В. П. Горбулін [9], О. М. Ляшенко [10], А. І. Сухоруков [11], Л. Г. Шемаєва [12], Н. Я. Юрків [13] та ін. Однак у сучасних умовах виникнення принципово нових викликів і загроз, пов'язаних з численними руйнуваннями і втратою виробничого потенціалу сходу України, питання розбудови індустріального комплексу на інноваційних засадах потребує всебічного наукового опрацювання.

Метою статті є аналіз показників втрат виробничого потенціалу сходу України внаслідок ведення бойових дій, а також обґрунтування напрямів розбудови індустріального комплексу країни на інноваційних засадах для зміцнення економічної безпеки держави.

У 2014 р. відбулося значне прискорення темпів падіння промислового виробництва, яке за підсумками року становило 10,1% (табл. 1). Негативну динаміку продемонстрували всі основні агреговані види промислової діяльності: скорочення обсягів виробництва у добувній промисловості і розробленні кар'єрів

© О. В. Собкевич, 2015.

Таблиця 1

Динаміка індексів промислової продукції за видами діяльності, % до попереднього року *

Вид діяльності	2013 р.	2014 р.
Промисловість	95,7	89,9
Добувна промисловість	100,8	86,3
Переробна промисловість, з неї	92,7	90,7
Виробництво харчових продуктів, напоїв та тютюнових виробів	95,0	102,5
Текстильне виробництво, виробництво одягу, шкіри, виробів зі шкіри та інших матеріалів	94,1	98,6
Виготовлення виробів з деревини, виробництво паперу та поліграфічна діяльність	102,7	96,0
Виробництво коксу, продуктів нафтоперероблення	89,2	78,7
Виробництво хімічних речовин і хімічної продукції	80,7	85,8
Виробництво основних фармацевтичних продуктів і фармацевтичних препаратів	111,8	101,9
Виробництво гумових і пластмасових виробів, іншої неметалевої мінеральної продукції	97,4	91,2
Металургійне виробництво, виробництво готових металевих виробів, крім машин і устаткування	94,7	85,5
Машинобудування, крім ремонту та монтажу машин і устаткування	86,4	79,4
Виробництво меблів, іншої продукції, ремонт і монтаж машин та устаткування	90,9	93,0
Постачання електроенергії, газу, пари та кондиційованого повітря	98,9	93,4

* Без урахування тимчасово окупованої території АР Крим і м. Севастополя та частини зони проведення антитерористичної операції.

становило 13,7%, переробній промисловості – 9,3%, постачанні електроенергії, газу, пари і кондиційованого повітря – 6,6%. Такий тренд багато в чому був зумовлений падінням виробництва у Донецькій і Луганській областях, які у 2013 р. разом забезпечили 25,2% товарного експорту України (у 2014 р. – 19,1%), а також 24,6% загального обсягу реалізованої промислової продукції (у 2014 р. – 18,9%).

Вагомий внесок у скорочення промислового виробництва в Україні зроблено підприємствами гірничо-металургійного комплексу. Видобуток вугілля у 2014 р. скоротився на 30,5%. Зі 150 вугільних шахт 115 перебувають на окупованих територіях; повністю зруйновано 7 вугледобувних шахт Донбасу, ще 63 працюють у режимі відкачування води, працюють лише 24 шахти [14]. З 90 шахт, підпорядкованих Міністерству енергетики та вугільної промисловості України, лише 35 розташовані на контрольованій Україною території, тоді як інші 55 (у т. ч. шахти, що видобувають вугілля антрацитової групи) розташовані на контрольованій терористами території Донецької та Луганської областей. Із 35 контрольованих Україною шахт близько 10 працюють у режимі підтримання життєдіяльності [15].

Численні пошкодження транспортної інфраструктури Донбасу призвели до руйнування виробничих ланцюгів «вугілля-кокс-метал» і «вугілля-електроенергія». Проблеми з постачанням сировини та вивезенням готової продукції з коксохімічних підприємств спричинили зупинення у лютому 2015 р. на гарячу консервацію Ясинівського коксохімічного заводу та «Донецьккоксу», нині працюють лише 3 коксохімічні підприємства [16]. Дефіцит коксу став одним з основних чинників, які спричинили призупинення металургійними комбінатами випуску продукції, причому й тих, що розташовані за межами окупованих територій. На невизначений строк зупинено роботу, зокрема «Донецьксталі», Єнакіївського металургійного заводу, Харцизького трубного заводу, Донецького електрометалургійного заводу. Як наслідок, зменшення обсягів виробництва у металургійній промисловості у 2014 р. становило 14,5%; втрати вітчизняних металургійних підприємств оцінюються на рівні близько 40 млрд грн, у т. ч. 25 млрд грн – втрачені прибутки від недовипущеної продукції, 15 млрд грн – вартість зруйнованих основних фондів [14].

У машинобудуванні зменшення обсягів виробництва сягнуло 20,6%. Крім руйнувань виробничих потужностей, збитки підприємств машинобудування

також пов'язані з тим, що важливими замовниками машинобудівників Донецької та Луганської областей є підприємства ГМК, стан яких не дозволяє їм робити закупівлі. Крім того, найбільші машинобудівні підприємства були орієнтовані на експорт до РФ (зокрема, «Мотор Січ» і всі вагонобудівні підприємства). Перебування під безпосереднім контролем російського бізнесу окремих великих виробництв (зокрема, «Запоріжтрансформатору», Сумського НВО ім. Фрунзе та «Луганськтепловозу») посилює залежність української промисловості від управлінських рішень російської сторони, значно ускладнюючи перспективи відновлення галузі.

Понад чверть (27%) промислового потенціалу Донецької та Луганської областей вивезено до РФ [17]. Особливо небезпечним може стати демонтаж і вивезення устаткування з машинобудівних заводів Донецької та Луганської областей, які виробляють продукцію військового призначення (зокрема, зі Сніжнянського машинобудівного заводу, Луганського патронного заводу, заводів «Топаз», «Юність» і «Точмаш» [18]), що може позбавити Україну стратегічних потужностей (у т. ч. високотехнологічних) і водночас посилити позиції бойовиків, забезпечивши їх військовим оснащенням і боеприпасами.

У хімічній промисловості скорочення випуску добрив і азотних сполук внаслідок зупинення концерну «Стирол» та Северодонецького об'єднання «Азот» призвело до зменшення обсягів виробництва хімічних речовин і хімічної продукції в Україні на 14,2%. У 2014 р. виробництво аміаку в Україні скоротилося на 30,8%, а потужності з виробництва мінеральних добрив фактично втрачено на 36%. Виникла загроза зупинення підприємств скляної галузі (нині потужності з виробництва скла втрачено на 90%), що, своєю чергою, може спричинити зупинення роботи підприємств з виробництва продуктів харчування, дитячого харчування, медичних засобів і напоїв різних видів.

Загалом за попередніми підрахунками КМУ втрати промисловості Донбасу у ході збройного протистояння становлять близько 26 млрд грн, втрати експорту оцінюються у понад 70 млрд грн [19]. Подальших збитків не вдається уникнути – у 2015 р. падіння промислового виробництва триває, і у січні-квітні воно зафіксовано на рівні 21,5% порівняно з відповідним періодом 2014 р. Виробництво кам'яного й бурого вугілля скоротилося на 57,9%, хімічних речовин і хімічної продукції – на 22,8%, металургійної продукції – на 25,9%, машинобудівної – на 25,3%. Найбільшим було падіння в окремих галузях машинобудування – у виробництві автотранспортних засобів – 85,0%, у виробництві залізничних локомотивів і рухомого складу – 76,4%, електронної апаратури – 67,7%.

Відсутність чіткої оцінки масштабів руйнувань, тривалість ситуації невизначеності та продовження фізичного руйнування на значній частині території Донецької та Луганської областей не дозволяють дати точні оцінки негативного ефекту для економіки України. Однак уже сьогодні виникає потреба у проведенні аудиту для ідентифікації втрачених, зруйнованих і пошкоджених комплексів та об'єктів і в негайному розробленні механізмів компенсації втрат у галузях реального сектору економіки.

Для стабілізації ситуації і забезпечення нормальної роботи промисловості урядом, Президентом і місцевими органами влади започатковано низку ініціатив. Так, за оперативними даними департаменту економіки Донецької обласної державної адміністрації з серпня 2014 р. у Донецькій області було відновлено 7068 об'єктів на загальну суму 74,7 млн грн, у тому числі 1 промисловий об'єкт (цех №2 ПАТ «Краматорський завод важкого верстатобудування») на суму 6,1 млн грн [20].

Триває активна робота у напрямі реформування вугільної галузі. Міністерство енергетики та вугільної промисловості України 23.04.2015 р. представило *Програму реформування роботи державних підприємств вугільної галузі*, ключовими завданнями якої є створення беззбиткових, інвестиційно привабливих державних вугільних компаній; консервація та (або) ліквідація всіх державних

шахт, відпрацювання запасів яких є економічно недоцільним з обов'язковим працевлаштуванням і перенавчанням працівників; оптимізація непрофільних активів вугільної галузі; скорочення чисельності працівників вугільної галузі на всіх етапах оптимізації роботи державних підприємств вугільної галузі [21]. З 35 державних шахт, що залишилися на контрольованій урядом території, Програмою передбачено консервацію 5, ліквідацію 6 та оптимізацію 24 шахт.

Міністерство також продовжує роботу у напрямі удосконалення нормативної бази, відповідно до якої відбуватимуться приватизаційні процеси у вугільній галузі. Так, підписано спільний наказ Фонду державного майна України та Міненерговугілля від 07.10.2014 р. №2399/701 «Про передачу документів щодо об'єктів приватизації вугільної галузі у процесі приватизації», яким регламентується порядок передачі документів щодо об'єктів приватизації від Міністерства Фонду державного майна для здійснення заходів з їх продажу.

Задля реалізації державної політики з питань відновлення Донецької та Луганської областей постановою КМУ від 26.11.2014 р. №655 утворене *Державне агентство з питань відновлення Донбасу*, основними завданнями якого, зокрема, є здійснення заходів з відновлення об'єктів промисловості, соціальної і транспортної інфраструктури, житлового фонду та систем життєдіяльності населених пунктів Донецької та Луганської областей, що зазнали пошкоджень у результаті проведення антитерористичної операції.

Ефективній реалізації державної політики у регіоні сприятиме утворення Указом Президента України від 21.04.2015 р. №224/2015 Ради регіонального розвитку, серед ключових завдань якої є вироблення узгодженої позиції щодо соціально-економічного та гуманітарного розвитку регіонів, механізмів подолання диспропорцій розвитку територій, ефективного використання економічного потенціалу регіонів, підвищення їх інвестиційної привабливості та конкурентоспроможності. Указом передбачено утворення рад регіонального розвитку в усіх областях України.

Крім того, на тимчасово окупованих територіях Донецької та Луганської областей, визнаних такими 17 березня 2015 р. [22], запроваджено особливий порядок місцевого самоврядування [23] до моменту виведення усіх незаконних збройних формувань, російських окупаційних військ, їхньої військової техніки, а також бойовиків і найманців з території України та відновлення повного контролю за державним кордоном. Цей порядок, зокрема, передбачає державну підтримку соціально-економічного розвитку окремих районів Донецької та Луганської областей. Державна підтримка полягає у запровадженні відмінного від загального економічного режиму здійснення господарської та інвестиційної діяльності, спрямованого на відновлення об'єктів промисловості, транспортної та соціальної інфраструктури, житлового фонду, переорієнтацію промислового потенціалу, створення нових робочих місць, залучення інвестицій і кредитів для відновлення та розвитку об'єктів, розташованих в окремих районах Донецької та Луганської областей. У законі про Державний бюджет України щороку передбачатимуться видатки, що спрямовуватимуться на державну підтримку соціально-економічного розвитку окремих районів Донецької та Луганської областей.

Для впровадження сталого соціально-економічного розвитку окремих районів Донецької та Луганської областей Кабінет Міністрів України, відповідно до Закону України, «Про державні цільові програми», має розробити та затвердити Державну цільову програму соціально-економічного розвитку Донецької і Луганської областей, у якій визначити заходи, завдання та показники, спрямовані на створення умов для комплексного та збалансованого територіального розвитку, відновлення виробничого та експортного потенціалу, забезпечення ефективного використання ресурсного та промислового потенціалу, потреб населення відповідних територій у високотехнологічній конкурентоспроможній екологічно чистій продукції, високоякісних послугах, створення сприятливого середовища

для залучення інвестицій та оптимального здійснення інвестиційної діяльності, розширення сфери застосування праці шляхом створення нових робочих місць.

В умовах дефіциту державних бюджетних коштів слід сприяти максимально диверсифікованому фінансуванню Програми, а також передбачити інвестиційні стимули для залучення коштів у промисловість Донбасу у вигляді податкових, фінансових, інституційних механізмів, спрощення дозвільних процедур, запровадження інших ефективних інструментів державної регуляторної політики. Враховуючи масштабність завдань, значну капіталоемність і тривалий період часу, що необхідні для реалізації стратегічних інвестиційних проектів у межах Програми, найбільш реальним джерелом інвестицій для відновлення і будівництва нових об'єктів промисловості та на сході країни видається фінансова допомога країн-донорів і міжнародних фінансових організацій.

Нині досягнуто низку домовленостей з такими організаціями та країнами щодо залучення фінансової допомоги для відбудови та розвитку промислового потенціалу сходу країни. Цю міжнародну допомогу слід використати для вирішення поточних проблем Донбасу: здійснення заходів з відновлення об'єктів промисловості, соціальної і транспортної інфраструктури, житлового фонду та систем життєдіяльності населених пунктів Донецької та Луганської областей, що зазнали пошкоджень у результаті проведення антитерористичної операції. Але не менш важливого і стратегічного значення набуває питання спрямування фінансового ресурсу у здійснення структурної модернізації виробничих потужностей з впровадженням енерго- та ресурсозберігаючих технологій і високих екологічних стандартів, що дозволить швидко і на іншому технологічному рівні відродити вітчизняне виробництво, модернізувати реальний сектор як основу економічного зростання, запровадити нові технології, сучасні технічні рішення та інновації.

У грудні 2014 р. урядом України та Європейським інвестиційним банком було підписано *фінансову угоду «Надзвичайна кредитна програма для відновлення України»*, якою передбачено відновлення інфраструктури, територій Донецької і Луганської областей, які перебувають під контролем Української держави. Крім того, угода спрямована на будівництво інфраструктурних проектів у сусідніх регіонах: Запорізькій, Дніпропетровській і Харківській областях. Загальний обсяг кредиту – 200 млн євро терміном на 20 років. Основну суму кредиту буде використано на відновлення інфраструктури міст; на відновлення промислового комплексу планується виділити 35 млн євро [24].

28 квітня 2015 р. у м. Київ проведено *Міжнародну конференцію донорів на підтримку України* за участю представників міжнародних організацій, фінансових інституцій, країн-членів ЄС та інших країн-партнерів України. Конференція стала початком практичної роботи із залучення інвестицій в Україну, при цьому значну увагу приділено питанням відновлення Донбасу. За результатами переговорів на конференції Канада надасть 50 млн дол. США на вирішення гуманітарних проблем, Європейська комісія виділить 110 млн грн на підтримку малого і середнього бізнесу в Україні, Німеччина протягом 2015 р. виділить Україні 1,4 млрд євро кредитів і грантів на підтримку реформ, енергетику і децентралізацію [25].

Міжнародні організації та установи – Європейський банк реконструкції та розвитку (ЄБРР), Міжнародний валютний фонд (МВФ), Світовий банк (СБ) і Європейський інвестиційний банк (ЄІВ) – залишаються найбільшими інвесторами України. Загальна сума фінансової допомоги Україні від міжнародних фінансових установ у наступні чотири роки може досягти 40 млрд дол. США. МВФ погодив нову програму розширеного кредитування України EFF (Extended Fund Facility) обсягом 17,5 млрд дол. США, яка розрахована на чотири роки. У 2015 р. США планують виділити Україні 2 млрд дол. США, ЄС – 2,2 млрд євро, ЄБРР готовий інвестувати 1 млрд євро для підтримки проектів з відновлення Донбасу, а також фінансувати будівництва нових станцій метро в Харкові, СБ підтвердив намір спрямувати 800 млн дол. США у проект з розвитку автодорожньої сфери в Україні (ремонт ділянки Полтава-Харків дороги М-03 «Київ-Харків-Довжанський»). Організація

з питань розвитку при ООН має намір виділити Україні 316 млн. євро допомоги на подолання наслідків війни на Донбасі. Продовольча і сільськогосподарська організація ООН (FAO) у квітні 2015 р. виділила 0,8 млн дол. США допомогі фермерам, які постраждали внаслідок конфлікту в Донецькій і Луганській областях. Така допомога передбачає надання насіння овочів, добрив і кормів для тварин фермерам, які готові й надалі продовжувати працювати. Для нагляду за використанням коштів організацією відкрито офіс у Краматорську, а в Києві працюватиме спеціаліст з реагування на надзвичайні ситуації. Список фермерів для надання допомоги буде сформовано Мінагрополітики спільно з органами місцевого самоврядування за результатами відбору.

Участь міжнародних організацій у програмах допомоги Україні має суттєве значення для швидкого відновлення довіри інвесторів, стабілізації державних фінансів і переходу до роботи на принципах ринкової економіки. Цьому сприятиме також покращення кредитних рейтингів і послаблення того негативного інформаційного тла, у якому перебуває Україна. Значною мірою фінансування буде залежати від прогресу задекларованих урядом України економічних реформ.

Заходи щодо відбудови та розвитку промисловості Донбасу мають бути спрямовані на відновлення роботи наявних виробництв, здійснення структурної модернізації потужностей, диверсифікацію експортних поставок продукції і розширення її внутрішнього споживання, а також структурну модернізацію виробничих потужностей на основі розбудови високотехнологічного, наукоємного та енергоефективного промислового комплексу, що дозволить зміцнити економічну безпеку держави. З цією метою необхідно:

- сформувати пакет інвестиційних проектів, що можуть бути реалізовані із залученням коштів іноземних інвесторів (у т. ч. у межах підтримки з боку міжнародних фінансових організацій, урядів іноземних країн) у Луганській і Донецькій областях, насамперед проектів екологічного спрямування: підвищення енергоефективності, перероблення промислових і побутових відходів, модернізації житлово-комунальної інфраструктури, оздоровлення навколишнього середовища тощо;
- запровадити реалізацію інвестиційних проектів розроблення нових родовищ для видобутку коксівного та енергетичного вугілля шляхом укладання угод з іноземними інвесторами про розподіл вугільної продукції за умови забезпечення ними впровадження новітніх технологій, обладнання та передових технічних розробок для забезпечення ефективного пошуку, розвідки та розробки перспективних молодосліджених родовищ вугілля;
- утворити робочі групи із залученням спеціалістів вищої ланки профільних міністерств для проведення ревізії діючих програм реконструкції та модернізації промислових об'єктів у Східному регіоні для визначення чіткої схеми пріоритетів їх оновлення, тимчасового призупинення економічно недоцільної модернізації для більш концентрованого використання обмеженого обсягу інвестицій;
- передбачити модернізацію базових галузей економіки регіонів на інноваційній основі та створення нових галузей на наявній ресурсній базі: у вугільній галузі – передбачити розширення промислового освоєння нових вугленосних площ на основі новітніх технологій; у металургійній галузі – забезпечити модернізацію шляхом впровадження новітніх технологій, зокрема електроплавки та безперервного лиття; створити нову галузь з виробництва синтетичного палива з вугільної сировини;
- організувати спільну роботу з відповідними профільними бізнес-асоціаціями (союзами, спілками та ТПП) щодо посилення поінформованості провідних світових корпорацій про виробничі і науково-технічні можливості України, створення галузевих каталогів продукції, підтримки участі українських виробників у спеціалізованих виставках за кордоном, проведення власних спеціалізованих виставок у провідних країнах світу, організації «мобільних груп» для проведення презентацій вітчизняної продукції в країнах-потенційних споживачах.

Список використаних джерел:

1. Економічне оновлення регіону: аналіз ситуацій та рішення / ред.: Б. В. Буркинський, С. К. Харічков. – Одеса : Інститут проблем ринку та економіко екологічних досліджень НАН України, 2008. – 529 с.
2. Стратегічні пріоритети та сучасні завдання розвитку реального сектора економіки України / відп. ред. Б.М. Данилишин ; РВПС України НАН України. – Черкаси : Брама-Україна, 2007. – 544 с.
3. Оцінка можливостей розширення і заміщення ринків збуту для продукції підприємств реального сектора України : монографія / М. А. Кизим, І. Ю. Матюшенко. – Харків : ІНЖЕК, 2014. – 280 с.
4. Потенціал національної промисловості: цілі та механізми ефективного розвитку / за ред. Ю. В. Кіндзерського ; Інститут економіки та прогнозування НАН України. – К., 2009. – 928 с.
5. Сталый розвиток промислового регіону: соціальні аспекти : монографія / О. Ф. Новікова, О. І. Амоша, В. П. Антоноук та ін. – Донецьк : Інститут економіки промисловості НАН України, 2012. – 534 с.
6. Варналій З. С. Економічна безпека України: проблеми та пріоритети зміцнення : монографія / З. С. Варналій, Д. Д. Буркальцева, О. С. Саєнко. – К. : Знання України, 2011. – 299 с.
7. Васильців Т. Г. Економічна безпека підприємництва України: стратегія та механізми зміцнення : монографія / Т. Г. Васильців. – Львів : Інститут регіональних досліджень НАН України, 2008. – 386 с.
8. Власюк О. С. Економічна безпека України в умовах ринкових трансформацій та антикризового регулювання / О. С. Власюк. – К. : Академія фінансового управління, 2011. – 474 с.
9. Горбулін В. П. Україні потрібна нова промислова політика, яка відповідає національним інтересам / В. П. Горбулін // Дзеркало тижня. – 2010. – 11 січня. – №1.
10. Ляшенко О. М. Концептуалізація управління економічною безпекою підприємства : монографія / О. М. Ляшенко. – Луганськ : Східноукраїнський національний університет імені Володимира Даля, 2011. – 399 с.
11. Сухоруков А. І. Національна економічна безпека : навч. посібник / А. І. Сухоруков, С. З. Мошенський, О. М. Петрук. – Житомир : Рута, 2010. – 384 с.
12. Шемаєва Л. Г. Забезпечення економічної безпеки підприємства на основі управління стратегічною взаємодією із суб'єктами зовнішнього середовища : монографія / Л. Г. Шемаєва. – К. : Рада національної безпеки і оборони України, Національний інститут проблем економічної безпеки, 2009. – 357 с.
13. Юрків Н. Я. Економічна безпека реального сектора економіки України: стратегічні пріоритети і теоретико-методологічні засади забезпечення: монографія. – Львів : ПАІС, 2012. – 400 с.
14. Чорна книга Кремля [Електронний ресурс] // Сайт Міністерства закордонних справ України. – 2015. – 20.02. – Режим доступу : http://mfa.gov.ua/mediafiles/files/misc/2015-02-20/Kremlin_Black_Book_February_2015.pdf
15. Демчишин В. В. Минэнергоугля закроет 3 из 35 государственных шахт [Электронный ресурс] // Сайт Цензор.НЕТ. – 2015. – 21.04. – Режим доступа : http://censor.net.ua/news/333459/minenergouglya_zakroet_3_iz_35_gosudarstvennyh_shaht_demchishin
16. На металлургическом фронте Донетчины – полный кошмар [Электронный ресурс] // Сайт Donbass. UA. – 2015. – 03.03. – Режим доступа : <http://donbass.ua/news/region/2015/03/03/na-metallurgicheskome-fronte-donetchiny-polnyi-koshmar.html>
17. Порошенко П. О. Майже третина промислового потенціалу Донбасу вивезена в Росію [Електронний ресурс] // Сайт РБК-Україна. – 2015 – 10.04. – Режим доступу : <http://www.rbc.ua/ukr/news/tret-promyshlennogo-potentsiala-donbassa-1428687445.html>
18. Гребеник К. Які підприємства Донбасу ризикують опинитися в Росії [Електронний ресурс] // Forbes-Україна. – 2014. – 1 вересня. – Режим доступу : <http://forbes.ua/ua/business/1377967-yaki-pidpriemstvadonbasu-rizikuyut-opinititsya-v-rosiyi>
19. Гребеник Е. Небоевые потери: во что обходится АТО [Электронный ресурс] // Forbes –Украина. – 2014. – 3 февраля. – Режим доступу : <http://forbes.ua/magazine/forbes/1387462-neboevye-poteri-vo-chto-obhoditsya-ato>
20. Информация об объектах, которые разрушены и повреждены в ходе вооруженного конфликта на территории области [Электронный ресурс] // Сайт Донецкой государственной администрации. – 2015. – 12 мая – Режим доступу : <http://donoda.gov.ua/?lang=ru&sec=02.03.09&iface=Public&cmd=view&args=id:26705>
21. Програма реформування роботи державних підприємств вугільної галузі України [Електронний ресурс] // Website of Ukraine Crisis Media Center. – 2015. – 19.04. – Режим доступу : <http://energyreform.uacrisis.org/>
22. Постанова «Про визнання окремих районів, міст, селищ і сіл Донецької та Луганської областей тимчасово окупованими територіями» від 17.03.2015 р. №254-19 [Електронний ресурс] / Верховна Рада України. – Режим доступу : <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/254-19>
23. Закон України «Про особливий порядок місцевого самоврядування в окремих районах Донецької та Луганської областей» від 16.09.2014 р. №1680-VII // Урядовий кур'єр. – 2014. – 22.10. – № 195
24. Ukraine Early Recovery // Website of European Investment Bank. – 2014. 22.12 – Retrieved from <http://www.eib.org/projects/loans/2014/20140532.htm>
25. Донорська конференція в Києві: підсумки міжнародної зустрічі [Електронний ресурс] / 5 канал // Сайт YouTube. – 2015. – 28.04. – Режим доступу : <https://www.youtube.com/watch?v=n-5HCZsuK80>

References

1. Burkynskyy, B. V., & Kharichkov, S. K. (2008). *Ekonomichne onovlennya regionu: analiz situatsiy ta rishennya [Economic updating of region: analysis of situations and decision]*. Odesa: Institute of Market Problems and Economic-Ecological Studies of the NAS of Ukraine. [in Ukrainian].
2. Danylyshyn, B. M. (Ed.) (2007). *Stratehichni priorytety ta suchasni zavdannya rozvytku real'noho sektora ekonomiky Ukrainy [Strategic priorities and modern tasks for development of the real sector of economy of Ukraine]*. Cherkasy: Brama-Ukraine. [in Ukrainian].
3. Kyzym, M. A., & Matyushenko, I. Y. (2014). *Otsinka mozhyvostey rozshyrennya i zamishchennya rynkiv zbutu dlya produktiv pidpryyemstv real'noho sektora Ukrainy [Estimation of possibilities of expansion and substituting of sales markets for the enterprises products of the real sector of Ukraine]*. Kharkiv: INGEK. [in Ukrainian].
4. Kindzerskyy, Y. V. (Ed.) (2009). *Potentsial natsional'noyi promyslovosti: tsili ta mekhanizmy efektyvnoho rozvytku [Potential of national industry: aims and mechanisms of effective development]*. Kyiv: Institute for Economics and Forecasting of Ukrainian NAS. [in Ukrainian].
5. Novikova, O. F., Amosha, O. I., Antonyuk, V. P., & et al. (2012). *Stalyy rozvytok promyslovoho rehionu: sotsial'ni aspekty [Sustainable development of industrial region: social aspects]*. Donetsk: Institute of the Economy of Industry of the NAS of Ukraine. [in Ukrainian].
6. Varnaliy, Z. S., Burkaltseva, D. D., & Sayenko, O. S. (2011). *Ekonomichna bezpeka Ukrainy: problemy ta priorytety zmitsnennya: [Economic security of Ukraine: problems and priorities of strengthening]*. Kyiv: Knowledge of Ukraine. [in Ukrainian].
7. Vasylytsiv, T. H. (2008). *Ekonomichna bezpeka pidpryyemnytstva Ukrainy: stratehiya ta mekhanizmy zmitsnennya [Economic security of entrepreneurship of Ukraine: strategy and mechanisms of strengthening]*. Lviv: Institute of Regional Research of the NAS of Ukraine. [in Ukrainian].
8. Vlyasyuk, O. S. (2011). *Ekonomichna bezpeka Ukrainy v umovakh rynkovykh transformatsiy ta antykrizovoho rehulyuvannya [Economic security of Ukraine in conditions of the market transformations and anti-crisis adjusting]*. Kyiv: Academy of Financial Management. [in Ukrainian].
9. Horbulin, V. P. (2010, January 11). *Ukrayini potrebna nova promyslova polityka, yaka vidpovidala b natsional'nym interesam [Ukraine needs new industrial policy that would answer to national interests]*. *Dzerkalo tyzhnya – ZN.UA*. [in Ukrainian].
10. Lyashenko, O. M. (2011). *Kontseptualizatsiya upravlinnya ekonomichnoyu bezpekoyu pidpryyemstva [Conceptualizing of management of enterprise economic security]*. Luhans'k: Volodymyr Dahl East Ukrainian National University. [in Ukrainian].
11. Sukhorukov, A. I., Moshenskyy, S. Z., & Petruk O. M. (2010). *Natsional'na ekonomichna bezpeka [National economic security]* (Manual). Zhytomyr: Ruta. [in Ukrainian].
12. Shemayeva L. H. (2009). *Zabezpechennya ekonomichnoyi bezpeky pidpryyemstva na osnovi upravlinnya stratehichnoyu vzayemodiyeyu iz sub'yektamy zovnishn'oho seredovyshcha [Insuring of enterprise economic security on the basis of management of strategic interface with the subjects of external environment]*. – Kyiv: National Security and Defense Council of Ukraine, National Institute for Problems of Economic Security. [in Ukrainian]
13. Yurkiv, N. Ya. (2012). *Ekonomichna bezpeka real'noho sektora ekonomiky Ukrainy: stratehichni priorytety i teoretyko-metodolohichni zasady zabezpechennya [Economic security of the real sector of economy of Ukraine: strategic priorities and theoretic-methodological principles of providing]*. Lviv: PAIS. [in Ukrainian].
14. Website of Ministry of Foreign Affairs of Ukraine (2015, February 20). *Chorna knyha Kremlya [Black book of Kremlin]*. Retrieved from http://mfa.gov.ua/mediafiles/files/misc/2015-02-20/Kremlin_Black_Book_February_2015.pdf [in Ukrainian].
15. Demchyshyn, V. V. (2015, April 21) *Minenerougulya zakroet 3 iz 35 gosudarstvennykh shakht [Ministry of Energy and Coal Industry of Ukraine will close 3 from 35 state mines]*. Website Censor.NET. Retrieved from http://censor.net.ua/news/333459/minenerougulya_zakroet_3_iz_35_gosudarstvennyh_shakht_demchishin [in Russian].
16. Website Donbass.UA (2015, March 3). *Na metallurgicheskoy fronte Donetchiny – polnyj koshmar [At the metallurgical front of Donbas is a complete nightmare]*. Retrieved from <http://donbass.ua/news/region/2015/03/03/na-metallurgicheskoy-fronte-donetchiny-polnyj-koshmar.html> [In Russian].
17. Poroshenko, P. O. (2015, November 4). *Mayzhe tretyna promyslovoho potentsialu Donbasu vyvezena v Rosiyu [Almost one third of industrial potential of Donbas is taken out to Russia]*. Website RBK-Ukrayina – RBC-Ukraine. Retrieved from <http://www.rbc.ua/ukr/news/tret-promyshlennogo-potentsiala-donbassa-1428687445.html> [in Ukrainian].
18. Hrebenyk, K. (2014, September 1). *Yaki pidpryyemstva Donbasu ryzykuyut' opynytytsya v Rosiyi [Which enterprises of Donbas risk to appear in Russia]*. Website *Forbes-Ukraine*. Retrieved from <http://forbes.ua/ua/business/1377967-yaki-pidpriemstva-donbasu-rizykuyut-opinititsya-v-rosiyi> [in Ukrainian].
19. Grebenik, E. (2014, February 3). *Neboevye poteri: vo chto obhoditsja ATO [Noncombat losses: which is ATO costs]*. *Forbes-Ukraina – Forbes-Ukraine*. Retrieved from <http://forbes.ua/magazine/forbes/1387462-neboevye-poteri-vo-chto-obhoditsya-ato> [in Russian].

20. Website of Donetsk Regional State Administration (2015, May 12). Informacija ob objektah, kotorye razrusheny i povrezhdeny v hode vooruzhennogo konflikta na territorii oblasti [Information about objects that is destroyed and damaged during the armed conflict on territory of region]. Website of Donetsk Regional State Administration. Retrieved from <http://donoda.gov.ua/?lang=ru&sec=02.03.09&iface=Public&cmd=view&args=id:26705> [in Russian].
21. Website of Ukraine Crisis Media Center (2015, April 19). Prohrama reformuvannya roboty derzhavnykh pidpryyemstv vuhil'noyi haluzi Ukrayiny [The program of reforming of state enterprises of coal industry of Ukraine]. Retrieved from <http://energyreform.uacrisis.org/> [in Ukrainian].
22. Supreme Council of Ukraine (2015). Pro vyznannya okremykh rayoniv, mist, selyshch i sil Donets'koyi ta Luhans'koyi oblastey tymchasovo okupovanyymi terytoriyamy [On recognition of separate districts, cities, settlements and villages of the Donetsk and Luhansk regions by the temporally occupied territories]. Resolution on 2015, March 17, 254-19. Retrieved from <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/254-19> [in Ukrainian].
23. Supreme Council of Ukraine (2014, October 22). Pro osoblyvyi porядok mistsevoho samovryaduvannya v okremykh rayonakh Donets'koyi ta Luhans'koyi oblastey [On special order of local governments in some districts of Donetsk and Lugansk regions]. Law of Ukraine, adopted on 2014, September 17, 1680-VII. *Uryadovyy Kur'yer – Government Courier*, 195. Retrieved from <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/1680-18> [in Ukrainian].
24. Website of European Investment Bank (2014, December 22). Ukraine Early Recovery. Retrieved from <http://www.eib.org/projects/loans/2014/20140532.htm>
25. 5 Channel-Ukraine (2015, April 28). Donors'ka konferentsiya v Kyievi: pidsumky mizhnarodnoyi zustrichi [Donor conference in Kyiv: results of the international meeting]. Website YouTube. Retrieved from <https://www.youtube.com/watch?v=n-5HCZsuK80> [in Ukrainian].

Sobkevych O. V. Strengthening of economic security of the state by the reconstruction of innovative potential of industrial complex in the east of Ukraine.

The hostilities on the east of Ukraine strikes a hard blow to the economy of Donbas region which negatively influences on the macroeconomic indicators in the whole country causing a critical increase in the level of threats to economic security of the state. The restoration of former industrial structure of Donbas region seems inadvisable because it has too much deep imbalances, associated with raw materials bias of production, large-scale destruction of industrial infrastructure and supply chains on a national scale. Development of industrial potential should occur on an entirely new level through the development of high-tech, knowledge-intensive and energy-efficient industrial complex that will allow to confidently overcome the consequences of the economic crisis and war, to lay the foundation for growth for the future and strengthen the economic security of the state. The goal of this article is the implementation of the assessment of the extent of losses of an industrial complex of Eastern Ukraine as a result of the hostilities. The directions of development of industrial potential of the country on innovative principles for strengthening of economic the security of the state are substantiated. Purposeful destruction of a number of industrial facilities in Donbas severely aggravates the socio-economic situation not only in the eastern regions and deals strikes the whole economy of Ukraine. Thus, in January-April of 2015, the decline in production in the industry of Ukraine was 21.5% compared with the corresponding period of 2014. Development of industrial potential of the east region requires preparation of the State target program of socio-economic development of Donetsk and Lugansk regions, which should take into account the needs and priorities of Donbas. Financing of Program should be maximally diversified and should provide investment incentives to attract investments in the industrial Donbas region in the form of tax, financial, institutional mechanisms, simplification of licensing procedures, the implementation of other effective instruments of public regulator policy. In the case of a lot of tasks, capital-intensiveness and a long time period that are necessary for a realization of projects, the financial support of countries-donors and international financial organizations for development of new industrial objects and transport infrastructure in the east of Ukraine will be the most viable source of investments. The measures for the development of industrial complex of Donbas region should be aimed to proceeding in work of existent productions, the implementation of structural modernization of production capacities, diversification of exports and the expansion of its domestic consumption, as well as structural modernization of production facilities through the development of high-tech, knowledge-intensive and energy-efficient industrial complex.

Key words: economic security of the state, innovative potential, industrial complex, industrial policy, Donbas region.

Собкевич Оксана Володимирівна – кандидат економічних наук, старший науковий співробітник, завідувач відділу безпеки реального сектору економіки Національного інституту стратегічних досліджень (e-mail: sobkevich@ukr.net).

Sobkevych Oksana Volodymyrivna – Ph.D., Sen.Res., Head of the Department of economic real sector security of the National Institute for Strategic Studies.

Надійшло 28.05.2015 р.